

KARADENİZ ÇALIKLI TEKNİKİ ÇORAPLARIN TASARIM ÖZELLİKLERİ

Pınar ARSLAN¹

Hatice Feriha AKPINARLI²

¹ Arş. Gör. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, pinar.arslan(at)hbv.edu.tr

² Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, ferihaak(at)gmail.com

Arslan, Pınar ve Hatice Feriha Akpınarlı. “Karadeniz Çalıklı Teknikli Çorapların Tasarım Özellikleri”. idil, 65 (2020 Ocak): s. 165-177.

doi: 10.7816/idil-09-65-15

Öz

Kültür, her topluma kendisini özgün bir şekilde ifade etme imkanı sunmaktadır. Farklılıkların bir araya gelmesi sonucunda kültürel çeşitlilik oluşmaktadır. Sanat, gelenek, görenek, adet, inanç, dil, edebiyat, mimari mekanlar, tarih, coğrafya, yemek vb. kültürel unsurlar, her toplumun yapısına göre şekillenmekte ve çeşitlenmektedir. Bu çeşitlilik farklı yörelerde görülmektedir. Bu yörelerden biri Karadeniz Bölgesinde yer alan Rize ilidir. Rize’de yer alan Hemşin, Çamlıhemşin, Ayder’de geleneksel ve yöreselliği yansıtan tekstil ürünlerine rastlamak mümkündür. Bu ürünler arasında sayılan el örgüsü çoraplar desen, motif ve renk özellikleri ile dikkat çekmektedir. Çalışmada yöntem olarak tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini Rize ili el örgüsü çorapların ürün tasarım özellikleri oluştururken, araştırma örneklemini ise Hemşin ve Çamlıhemşin’de yöresinde tespit edilen çalıklı teknikli 47 adet el örgüsü çorap oluşturmaktadır. Bu çalışmanın amacı Hemşin, Çamlıhemşin çoraplarının desenleme tekniği, motif ve renk özelliklerini tasarım özellikleri açısından incelemektir. Çalışma kapsamında incelenen çorap örneklerinin bitkisel, geometrik, figürlü, sembolik olmak üzere 4 farklı motif özelliğine sahip olduğu anlaşılmaktadır. Genellikle zemin rengi olarak beyaz renk, motiflerde ise canlı ve sıcak renkler tercih edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kültür, tasarım, tekstil tasarımı, motif, renk

Makale Bilgisi

Geliş: 18 Ekim 2019

Düzeltilme: 20 Kasım 2019

Kabul: 14 Aralık 2019

Giriş

Kültür, sosyal sistemin ana parçasını oluşturan önemli bir unsurdur. Sosyal düzenin içerisinde yer alan duygu, düşünce, değer, norm, mekân, yaşam tarzı, sanat, tasarım olmak üzere anahtar kavramları temsil etmektedir. Bir grubun özelliğini yansıtan kültür olgusu, grubun içerisinde yaşayan bireylerin paylaştıkları ortak değerleri yansıtmaktadır (Lebrón, 2013: 127). Bu değerler arasında toplumun ait olduğu yaşamla bütünleşen tasarım ve sanat alanları yer almaktadır. Bu alanlar içinde kültürel kimliğe ve niteliğe sahip tekstil tasarımına yönelik ürünler dikkat çekmektedir.

Yörede yaşayan bireyler, bilgi, tecrübe, yetenek ve yaratıcılıklarından faydalanarak, mevcut olan veya kolay ulaşılabilen hammadde, çeşitli araçlar, teknikler aracılığıyla kendi birikimlerini yansıtan tekstil ürününü elde etmektedir. Geleneksel tekstiller gelir getirme ekonomik fayda sağlama, boş zamanları değerlendirme vb. amaçlarla yöre insanı tarafından yapılmaktadır. Aynı zamanda bireylerin kendilerini ifade etmesine olanak tanımaktadır (Onuk, Akpınarlı ve Ortaç, 2005: 34).

Geleneksel tekstil ürünlerinde dokuma, örme, baskı vb. teknikleri kullanılmaktadır. Bu tekniklerden biri olan el örücülüğü; tığ, şiş, mekik, firkete, iğne vb. araçlarla kolayca yapılmaktadır (Onuk ve Akpınarlı, 2002: 40). El örücülüğünü yansıtan el örgüsü çoraplarda, yörede bulanabilen bitkisel veya hayvansal liflerden elde edilen iplikler, şiş veya mil adı verilen çeşitli araçlar kullanılmaktadır. Şiş üzerine atılan ilmekler ile örgü yüzey elde edilmektedir (Ortaç, 2008: 348).

El örgüsü çoraplar kullanım amacına (gündelik (kadın, erkek ve çocuk ölçülerinde), tören, çeyiz, gelin ve damat, yol, töre, asker çorapları vb.), gerece (tıftık, yün, pamuk ve sentetik çoraplar), örgü tekniğine (düz, ajurlu, desenli ve renkli desenli örgü) göre çeşitlenmektedir (Akpınarlı, 1995).

Anadolu ve çevresinde çeşitli yörelerde birbirinden farklı el örgüsü çoraplar yapılmaktadır. Yöre insanının duygu, düşünce, hüzn, mutluluk vb. hislerini yansıttığı bir iletişim aracı haline dönüşen çoraplar, çeşitli motif, desen, tasarım özellikleri ile özgün bir yapıya sahiptir. Ancak teknolojik gelişmelerin etkisiyle, örücülük alanı olumsuz anlamda etkilenmiştir. Günümüzde yöre insanı çeyiz, hediyelik veya hobi amacıyla çeşitli yöre ve köylerde örücülük sanatını az da olsa sürdürmektedir (Akpınarlı ve Öztürk, 2019: 295).

El örgüsü çorapların üzerinde yer alan motifler, giyenin ait olduğu toplumu, yöreyi, köyü yansıtan yöresel ve kültürel sembol olmanın yanında kullanılan renkler, motifler dinsel ve büyüsel inancı simgelemektedir. Aynı zamanda sosyal ve medeni durumu belirlemede, duygu ve düşüncelerin aktarılmasında da rol oynamaktadır (Akpınarlı, 2008).

Gürcüm ve Çiftçi (2017: 27), çalışmada el örgü geleneğinin yaşatılması ve tekstil ürünlerinin özgün koleksiyonlar oluşturmak amacıyla yerelliği yansıtan renk, desen, kompozisyon özelliklerinin kayıt altına alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Ayrıca tekstil tasarımlarının yanında tekstil tasarımcılarının da gelenekselliği koruyan bilinçle hareket etmesi gerektiğini deyinmektedir.

Karadeniz el örgü çorap geleneğini oluşturan örnekler kendi içerisinde yaratıcılık, motif, tasarım, renk, özellikleri ile bölgenin geleneğini aktarabilmektedir. Bu çalışma; kültürel kimliği yansıtan geleneksel ürünlerin canlandırılması, belgelendirilmesi, kayıt altına alınarak gelecek kuşaklara taşınması amacını taşımaktadır. Bu bağlamda; geleneksel tekstil ürünlerinden biri olan Rize (Hemşin, Çamlıhemşin) el örgüsü çorapların desenlendirme analizi, motif ve renk açısından özellikleri incelenmiş ve ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Yöntem

Araştırmada tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini Karadeniz Bölgesindeki el örgüsü çorapların ürün tasarım özellikleri oluştururken, araştırma örneklemini ise Hemşin yöresinde tespit edilen çalkılı teknikli el örgüsü çoraplar oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında yörede alan çalışması yapılmıştır. Literatür taraması ve alan çalışması sonucunda elde edilen verilerin ışığında tespit edilen geleneksel tekstil ürün örneklerini oluşturan 47 adet çalkılı teknikli çorapların desenleme tekniğinin işlem analizi, motif ve renk özellikleri açısından ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir.

Geleneksel renkli desenli örgü çorapların özellikleri

Geleneksel çorap örücülüğü yoğun olarak şiş örücülüğü teknikleri ile yapılmaktadır. Anadoluda araştırma yaptığımız ve yapılan her yörede mil veya şiş ismi verilen beş adet kısa boylu bir ucu çengelli veya düz olan araçlar

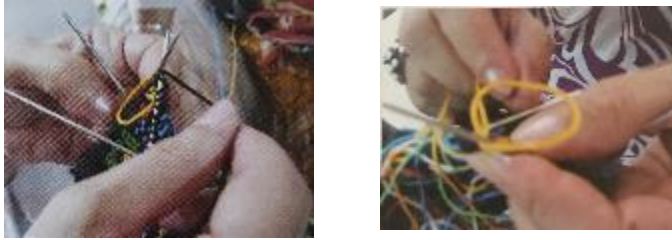
kullanılmaktadır. İplik olarak yün, pamuk ve sentetik ipliklere rastlanmıştır. Geçmişte yapılan örneklerde el eğirmesi yünler doğal renklerde veya doğal boyalarla renklendirilerek kullanılmıştır. Günümüze yaklaştıkça renkli kısımlarda fabrikasyon yün veya sentetik iplikler kullanılmaya başlamıştır. Rize ili Hemşin ve Çamlıhemşin bölgesinde yapılan alan araştırmada da durum aynıdır. Günümüzde ise yoğun sentetik iplikler kullanılmıştır. Çorap örücülüğünde düz, desenli, renkli, desenli ve ajur örgüler kullanılmaktadır.

Görsel 1. Desenli, renkli desenli ve ajur örgülü çoraplar

Rize yöresinde renkli desenli örgüler yoğun olarak yapılmaktadır. Yörede renkli desenli örgüleri diğer yörelerde yapıldığı gibi motif renklerine göre renkli iplikle örülerek yapılmaktadır. Ancak Rize ili Hemşin ve Çamlıhemşin ilçelerinde yapılan araştırmada farklı bir renkli desenli örme tekniği tespit edilmiştir. Bu örgülere yörede "çalıklı" adı verilmektedir. Desenleme tekniği diğer bölgelere göre örme ve görünümde değişiklik göstermektedir. Çalıklı desen tekniğiyle örülen çoraplarda enine çizgi görünümü elde edilmektedir

Çalıklı Teknikli Çorapların Desenleme Analizi

Çalıklı tekniği ile desenleme analizi toplam 8 işlem basamağından oluşmaktadır:

1. Yapılacak desen ve renkleri belirleyiniz.
2. Desene göre renkli kullanacağınız ipliği örgüye tutturunuz.
3. Renkli desen ipliğini sağ elinize alınız.
4. Sol taraftaki şiş üzerine ilmek atarak halka oluşturunuz.
5. Halkanın ve sol şişteki ilmeğin içerisinden sağ şişinizi geçiriniz. (Güler, Akpınarlı, Ortaç, Büyükyazıcı, Erkaplan ve Kurt,2010: 34)
6. Zemin rengindeki iplikle ilmeği örünüz. (Güler vd.,2010: 35)
7. Halka yapılan renkli ipliği çekerek desen ilmeği olarak yerleştiriniz.
8. Detay koyunuz.
9. Diğer ilmeği yapmak için desen rengine göre yukarıdaki işlemleri tekrarlayınız (Güler vd.,2010: 34-35).

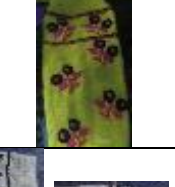
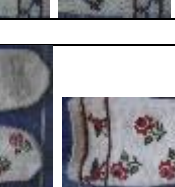
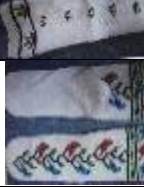
Çalıklı Teknikli Çorapların Motif ve Renk Özellikleri

Karadeniz Bölgesi'nde Hemşin ve Çamlıhemşin araştırma kapsamında çalıklı desenleme özelliğine sahip 53 adet el örgüsü çorap örneği incelenmiştir. El örgüsü çorapların yöresi, motif ve renk özellikleri ile ilgili veriler yörede

yapılan alan çalışması sonucunda elde edilmiştir. Bu veriler tablo haline getirilerek, değerlendirilmiştir. Sonuçlar tablo 1’de sunulmuştur (Bkz. Tablo1.)

Tablo 1. Karadeniz Çahklı Teknikli Çorapların Genel Özellikleri

Örnek No	Çorap Görseli	Yöresi	Tasarım Özellikleri	
			Motif	Renk
1		Çamlıhemşin (H. Feriha Akpınarlı arşivi, 2019)	Düz çizgi, çilek	Kırmızı Koyu yeşil Koyu mavi Beyaz
2		Hemşin (H. Feriha Akpınarlı arşivi, 2019)	Düz çizgi, çiçek, dal, yaprak	Kırmızı Koyu yeşil Koyu mavi Kahverengi Beyaz
3		Hemşin (H. Feriha Akpınarlı arşivi, 2019)	Çiçek, dal	Kırmızı Mor Siyah Koyu yeşil Beyaz
4		Hemşin (H. Feriha Akpınarlı arşivi, 2019)	Düz çizgi, çiçek	Kırmızı Koyu yeşil Koyu mavi Beyaz
5		Çamlıhemşin (H. Feriha Akpınarlı arşivi, 2019)	Çiçek, dal, yaprak	Kırmızı Koyu yeşil Sarı Beyaz
6		Hemşin (H. Feriha Akpınarlı arşivi, 2019)	Çiçek, dal, yaprak	Kırmızı Mor Koyu yeşil Beyaz
7		Hemşin (Güler vd.,2010)	Altıgen, baklava, düz çizgi, lale	Sarı Eflatun Kırmızı Yeşil Mor Bordo Beyaz
8		Hemşin-Yaltkaya (Güler vd.,2010)	Düz, verrev, dikey çizgi, zikzak, kuş, kelebek	Sarı Mavi Yeşil Kırmızı Mor Beyaz

9			Hemşin (Güler vd.,2010)	Düz çizgi, kalp, tarak	Turuncu Açık yeşil Koyu yeşil Beyaz
10			Hemşin (Güler vd.,2010)	Düz çizgi, zikzak, lale, tarak	Sarı Mavi Koyu yeşil Kırmızı
11			Hemşin (Güler vd.,2010)	Çengel, gül	Kırmızı Yeşil Koyu mavi Beyaz
12			Hemşin (Güler vd.,2010)	Düz çizgi, kiraz	Beyaz Yeşil Kırmızı Siyah
13			Çamlıhemşin (Güler vd.,2010)	Düz çizgi, çiçek	Koyu pembe Koyu yeşil Sarı
14			Çamlıhemşin (Güler vd.,2010)	Düz çizgi, çiçek, saç örgüsü	Bordo Koyu yeşil Mor Beyaz
15			Çamlıhemşin (Güler vd.,2010)	Baklava, düz çizgi, zikzak, çiçek	Kırmızı Mor Yeşil Beyaz
16			Çamlıhemşin (Güler vd.,2010)	Düz çizgi, baklava, çiçek, kuş	Yeşil Kırmızı Beyaz
17			Çamlıhemşin (Güler vd.,2010)	Düz çizgi, çiçek	Kırmızı Turkuaz Lacivert Beyaz
18			Çamlıhemşin (Güler vd.,2010)	Düz çizgi, çiçek, yaprak	Kırmızı Mor Yeşil Beyaz
19			Çamlıhemşin (Güler vd.,2010)	Düz çizgi, çengel, yaprak, kuş	Yeşil Mavi Kırmızı Siyah Beyaz

20		Çamlıhemşin (Güler vd.,2010)	Çiçek	Yeşil Açık pembe Koyu pembe Siyah
21		Çamlıhemşin (Güler vd.,2010)	Düz çizgi, baklava, çiçek	Sarı Bordo Koyu pembe Eflatun Mavi Yeşil Beyaz
22		Hemşin (Güler vd.,2010)	Düz çizgi, çiçek	Mavi Siyah Kırmızı Sarı
23		Hemşin (Güler vd.,2010)	Düz çizgi, çiçek	Mavi Kırmızı Sarı Siyah
24		Hemşin (Güler vd.,2010)	Baklava, düz çizgi, çiçek	Yeşil Mavi Kırmızı Beyaz
25		Hemşin (Güler vd.,2010)	Baklava, düz çizgi, çiçek	Pembe Turkuaz Siyah
26		Çamlıhemşin (Güler vd.,2010)	Düz çizgi, üçgen, çiçek, kelebek	Kırmızı Bordo Mavi Yeşil Beyaz
27		Hemşin (Güler vd.,2010)	Baklava, düz çizgi, üçgen, dikdörtgen, zikzak, çiçek, elibeline	Beyaz Mavi Yeşil Mor
28		Hemşin (Güler vd.,2010)	Düz çizgi, elibeline, kelebek	Koyu pembe Sarı Mavi Siyah
29		Hemşin (Güler vd.,2010)	Baklava, düz çizgi, çiçek	Kırmızı Yeşil Sarı Siyah

30			Hemşin (Güler vd.,2010)	Düz çizgi, çiçek	Siyah Beyaz Yeşil Mavi Kırmızı
31			Çamlıhemşin (Güler vd.,2010)	Düz çizgi, çiçek, çengel	Bordo Mavi Sarı Yeşil Turkuaz Beyaz
32			Çamlıhemşin (Güler vd.,2010)	Düz çizgi, baklava, çiçek	Bordo Sarı Yeşil Koyu pembe Turkuaz Eflatun Beyaz
33			Çamlıhemşin (Güler vd.,2010)	Düz çizgi, çiçek,	Beyaz Yeşil Koyu pembe Siyah
34			Hemşin (Güler vd.,2010)	Düz çizgi, zikzak, kare, yaprak, çiçek, çengel	Sarı Yeşil Bordo Mavi Beyaz
35			Hemşin (Güler vd.,2010)	Düz çizgi, zikzak, ay yıldız, çengel	Yeşil Kırmızı Mavi Beyaz
36			Hemşin (Güler vd.,2010)	Düz çizgi, zikzak, lale, çengel	Kırmızı Siyah Turuncu Beyaz
37			Hemşin (Güler vd.,2010)	Düz çizgi, zikzak, baklava, armut, yaprak	Yeşil Kırmızı Siyah Sarı Mavi Beyaz

38			Hemşin (Güler vd.,2010)	Düz çizgi, baklava, çiçek	Eflatun Mavi Kırmızı Siyah
39			Hemşin (Güler vd.,2010)	Düz çizgi, artı, çengel	Kırmızı Mavi Yeşil Siyah Beyaz
40			Hemşin (Güler vd.,2010)	Düz çizgi, artı, çengel	Sarı Açık mavi Koyu mavi Siyah Kırmızı
41			Hemşin (Güler vd.,2010)	Düz çizgi, beş parmak, lale	Kırmızı Mavi Yeşil Siyah Turuncu Beyaz
42			Çamlıhemşin (Güler vd.,2010)	Baklava, düz çizgi, armut	Mavi Siyah Yeşil Beyaz
43			Çamlıhemşin (Güler vd.,2010)	Düz çizgi, zıgzak, altıgen, lale	Koyu mavi Kırmızı Koyu yeşil Kahverengi Beyaz
44			Çamlıhemşin (Güler vd.,2010)	Düz çizgi, zıgzak, çiçek	Pembe Yeşil Siyah Beyaz
45			Çamlıhemşin (Güler vd.,2010)	Üçgen, dalgalı çizgi, çiçek	Turuncu Yeşil Siyah Beyaz

46		Çamlıhemşin (Güler vd.,2010)	Düz çizgi, baklava, üçgen, çiçek	Mavi Yeşil Kırmızı Beyaz
47		Çamlıhemşin (Güler vd.,2010)	Zikzak, çiçek, çengel	Mavi Siyah

Karadeniz çalıklı teknikli çorapların yöre dağılımı ile ilgili veriler tablo 2’de sunulmuştur (Bkz. Tablo 2).

Tablo 2. Karadeniz Çalıklı Teknikli Çorapların Yöre Dağılımı

Örnek No	Ayder	Hemşin	Çamlıhemşin	Örnek No	Hemşin	Çamlıhemşin
1			x	24	x	
2		x		25	x	
3		x		26		x
4		x		27	x	
5			x	28	x	
6		x		29	x	
7		x		30	x	
8		x		31		x
9		x		32		x
10		x		33		x
11		x		34	x	
12		x		35	x	
13			x	36	x	
14			x	37	x	
15			x	38	x	
16			x	39	x	
17			x	40	x	
18			x	41	x	
19			x	42		x
20			x	43		x
21			x	44		x
22	x			45		x
23	x			46		x
				47		x
T					26	21
%					55,31	44,68

Tablo 2 incelendiğinde; el örgüsü çorapların en çok % 55,31’i Hemşin ve % 44,68’i ise Çamlıhemşin yöresinde yapılmaktadır. Buna göre; çalıklı teknikli el örgüsü çoraplar çoğunlukla Hemşin’de yapılmaktadır.

Karadeniz çalıklı teknikli çorapların motif dağılımı ile ilgili veriler Tablo 3’te sunulmuştur (Bkz. Tablo 3).

Tablo 3. Karadeniz Çalıklı Teknikli Çorapların Motif Özellikleri

Örnek No	Geometrik										Bitkisel										Figürlü		Sembolik									
	Düz çizgi	Baklava	Zikzak	Altıgen	Yeray Çizgi	Dikey Çizgi	Kare	Üçgen	Dikdörtgen	Dalgalı Çizgi	Kiraz	Çiçek	Çiçek	Dal	Yaprak	Lale	Gül	Armut	Kuş	Kelebek	Saç Örgüsü	Arı	Elifinde	Ayıldız	Beş Parmak	Tarak	Çengel	Kalp				
1	x											x																				
2	x											x	x	x																		
3												x	x																			
4	x											x																				
5													x	x	x																	
6												x	x	x																		
7	x	x		x												x																
8	x		x		x	x													x	x												
9	x																										x		x			
10	x		x													x											x					
11																	x									x						
12	x													x														x				
13	x											x																				
14	x											x																				
15	x	x	x									x									x											
16	x	x										x							x													
17	x											x																				
18	x											x																				
19	x													x					x									x				
20																																
21	x	x										x																				
22	x											x																				
23	x											x																				
24	x	x										x																				
25	x	x										x																				
26	x							x				x																				
27	x	x	x					x	x			x								x				x								
28	x																			x			x									
29	x	x										x																				
30	x											x																				
31	x											x																				
32	x	x										x																		x		
33	x											x																				
34	x		x				x					x			x															x		
35	x		x																													
36	x		x																						x					x		
37	x	x	x												x				x											x		
38	x	x										x																				
39	x																															
40	x																															
41	x																															
42	x	x																	x													
43	x		x	x																												
44	x		x									x																				
45								x		x		x																				
46	x	x						x				x																				
47			x									x																				
T																																
%	85,10	27,65	23,40	4,25	2,12	2,12	2,12	8,51	2,12	2,12	2,12	2,12	65,95	8,51	14,89	10,63	2,12	4,25	6,38	6,38	2,12	4,25	4,25	2,12	2,12	4,25	19,14					

Tablo 3 incelendiğinde; el örgüsü çoraplarda geometrik, bitkisel, figürlü ve sembolik motifler yer almaktadır. En çok % 85,10 ile düz çizgi, % 65,95 ile çiçek motifleri kullanılırken, bunu sırasıyla baklava ve zikzak motifleri takip etmektedir. Buna göre; çalkılı teknikli el örgüsü çoraplarda çoğunlukla düz çizgi ve çiçek motifleri tercih edilmektedir.

Güler vd. (2010: 45) çalışmasında Hemşin ve Çamlıhemşin yörelerinde geometrik, sembolik, nesneli, bitkisel ve figürlü olmak üzere çeşitli motiflere rastlandığını belirtmektedir. Geometrik motiflerden çoğunlukla düz çizgi ve baklava, bitkisel motiflerden ise çiçek motiflerinin kullanıldığını ifade etmektedir.

Karadeniz çalkılı teknikli çorapların renk dağılımı ile ilgili veriler tablo 4'te sunulmuştur (Bkz. Tablo 4).

Tablo 4. Karadeniz Çalıklı Teknikli Çorapların Renk Özellikleri

Zemin						Desen															
Örnek No	Beyaz	Kırmızı	Siyah	Sarı	Mor	Kırmızı	Yeşil	Mavi	Kahverengi	Mor	Siyah	Sarı	Pembe	Eflatun	Bordo	Turuncu	Beyaz	Turkuaz	Lacivert		
1	x					x	x	x													
2	x					x	x	x	x												
3	x					x	x			x	x										
4	x					x	x	x													
5	x					x	x					x									
6	x					x	x			x											
7	x					x	x			x		x		x	x						
8	x					x	x	x		x		x									
9	x						x									x					
10		x					x	x				x									
11	x					x	x	x													
12			x			x	x										x				
13				x			x						x								
14	x						x			x					x						
15	x					x	x			x											
16	x					x	x														
17	x					x												x	x		
18	x					x	x			x											
19	x					x	x	x			x										
20			x				x						x								
21	x						x	x				x	x	x	x						
22				x		x		x			x										
23			x			x		x				x									
24	x					x	x	x													
25			x															x			
26	x					x	x	x							x						
27					x		x	x									x				
28			x					x				x	x								
29			x			x	x					x									
30		x					x	x			x						x				
31	x						x	x				x			x			x			
32	x						x					x	x	x	x			x			
33			x				x						x				x				
34	x						x	x				x			x						
35	x					x	x	x													
36	x					x					x					x					
37	x					x	x	x			x	x									
38			x			x		x						x							
39	x					x	x	x			x										
40		x						x			x	x									
41	x					x	x	x			x					x					
42	x						x	x			x										
43	x					x	x	x	x												
44	x						x				x		x								
45	x						x				x					x					
46	x					x	x	x													
47			x					x													
T	32	3	9	2	1	28	38	27	2	7	12	13	7	4	7	4	4	4	1		
%	68,08	6,38	19,14	4,25	2,12	59,57	80,85	57,44	4,25	14,89	25,53	27,65	14,89	8,51	14,89	8,51	8,51	8,51	2,12		

Tablo 4 incelendiğinde; el örgüsü çoraplarda zemin rengi olarak en çok % 68,08 ile beyaz renk kullanıldığı görülmekte olup, bunu sırasıyla siyah ve kırmızı renkler takip etmektedir. Buna göre; çalıklı teknikli el örgüsü çoraplarda yoğun olarak beyaz zemin rengi tercih edilmektedir. Desende kullanılan renkler incelendiğinde; en çok % 80,85 ile yeşil renk kullanıldığı görülmekte olup, bunu sırasıyla kırmızı ve mavi renkler takip etmektedir. Buna göre; çalıklı teknikli el örgüsü çoraplarda yoğun olarak yeşil desen rengi tercih edilmektedir. Ayrıca zeminde 5 farklı renk, desende ise 14 farklı renk kullanıldığı görülmektedir.

Sonuç

Karadeniz Bölgesi geleneksel tekstil ürünleri açısından oldukça zengindir. Bu örnekler içerisinde el örgüsü çoraplara yoğun olarak rastlanmaktadır. Yöre kadınları çeyiz, boş zamanını değerlendirme, hediye amacıyla el örgüsü çorapları kendi duygu, düşünce, yaşam tarzlarından etkilenecek ilmek ilmek örmektedir. Özellikle yörede çizgili desenlendirme tekniği olarak bilinen "çalıklı" desenli el örgüsü çoraplar yapılmaktadır. Yöreye özgü olan bu desenleme genellikle çorapların burun, konç, ve başlık kısmında yoğun olarak yer almaktadır.

Araştırma kapsamında 47 adet çalıklı desenli geleneksel el örgüsü çorap incelenmiştir. İncelenen el örgüsü çoraplar değerlendirildiğinde; genellikle Hemşin yöresine ait olduğu tespit edilmiştir (Bkz. Tablo 2). Çoraplarda geometrik, bitkisel, figürlü ve sembolik motifler olmak üzere 4 farklı motif türüne rastlanılmıştır. 28 farklı motif çeşidi kullanılmıştır. Bu motifler arasından çoğunlukla çoğunlukla düz çizgi ve çiçek motifleri tercih edilmektedir (Bkz. Tablo 3). Zemin ve desende kullanılan renkler incelendiğinde ise; çalıklı teknikli el örgüsü çoraplarda yoğun olarak beyaz zemin rengi ve yeşil desen rengi, aynı zamanda zeminde 5 farklı renk, desende ise 14 farklı renk kullanıldığı tespit edilmiştir (Bkz. Tablo 4). Çoraplarda yoğun olarak boyuna kompozisyon olarak motifler yerleştirilmiştir. Çorapların ön ve arka yüzeylerinde motifler yer almakta ancak taban ve topuk kısımlarında motifler kullanılmamıştır.

Karadeniz bölgesinin eşsiz güzellikteki doğası ve doğadaki yoğun renk özelliği çorap tasarımlarında görülür. Böylece üretilen çoraplarda birbirinden özgün ve eşsiz desen ve motifleri oluşan tasarımlar göze çarpmaktadır. Geleneksel çorap ve diğer kültürel ürünlerimizin akademisyenler, uzmanlar tarafından araştırılarak elde edilen verilerin günümüz tasarım anlayışı ile harmanlanarak uyarlanması gerekmektedir. Böylece geleneksel tekstillerin kültürel ve sembolik değerlerini öne çıkararak sürdürülebilirliğinin sağlanması ve değişen moda beğenisinin etkisiyle çağdaş tekstil ürünleri tasarımlarına dönüştürülmesi ülke kültürü ve tanıtımı açısından önemlidir.

Kaynaklar

Akpınarlı, Hatice Feriha and Özge Öztürk. Karacabey ilçesi Yenikaraağaç köyü çorap ve patik motiflerinin tekstil yüzey tasarımında kullanılması. Sosyal Bilimlerde Yeni Araştırmalar-II (Eds. Behset Karaca, Emel İslamoğlu, Cemal İyem). Ankara: (2019): 293-307.

Akpınarlı, Hatice Feriha. Akşehir el örgü çoraplarında motif ve kompozisyon özelliklerinin incelenmesi. I. Uluslararası Selçukludan Günümüze Akşehir Kongresi ve Sanat Etkinlikleri. Konya. (2008).

Akpınarlı, Hatice Feriha. El örgüsü çorapların teknik desen renk ve kullanım özellikleri. Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara: (1995).

Güler, Mediha, Akpınarlı, Hatice Feriha, Ortaç, Hülya Serpil, Büyükyazıcı, Meral, Erkaplan, Emel ve Kurt, Gülten. Hemşin Çamlıhemşin el örgüsü çoraplar. Ankara: Hazar Reklam Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti. (2010).

Gürcüm, Banu Hatice, Çifçi, Aslıhan. "Kayseri El Örgü Çorapları Üzerine Etnografik Bir Araştırma". Akademik Sanat 2 (2017): 10-29 <<https://dergipark.org.tr/tr/pub/akademiksanat/issue/29958/297770>>

Lebrón, Antonio. "What is Culture?" Merit Research Journal of Education and Review 1(6), (July, 2013): 126-132.

Onuk, Taciser, Akpınarlı, Hatice Feriha ve Ortaç, Hülya Serpil. El Sanatları Ürünlerindeki Değişim. Halk Kültüründe Değişim Uluslararası Sempozyumu. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi, (2005): 384-388.

Onuk, Taciser ve Akpınarlı, Hatice Feriha. Cumhuriyetten Günümüze El Sanatlarının Doğuşu, Gelişimi, Sosyal Kültürel Eğitim ve Ekonomik İlişkileri Bakımından Bugünkü Durumu ve Geleceği. V. Türk Kültürü Kongresi Cumhuriyetten Günümüze Türk Kültürünün Dünü, Bugünü ve Geleceği. Ankara, (2002): 27-60.

Ortaç, Hülya Serpil. Ankara İli El Örgüsü Çoraplar ve Patikler. H. F. Akpınarlı, A. Soysaldı, H. S. Ortaç, F. N. Başaran ve M. Büyükyazıcı (Ed.), Gazi Üniversitesi I. Ulusal El Sanatları Sempozyumu. Ankara: Gazi Üniversitesi. (2008): 347-352.

DESIGN FEATURES OF BLACK SEA ÇALIKLI TECHNIQUE SOCKS

Pınar ARSLAN
Hatice Feriha AKPINARLI

Abstract

Culture offers the opportunity to express each society in a unique way. As a result of the combination of differences, cultural diversity occurs. Art, tradition, custom, belief, language, literature, architectural spaces, history, geography, food, etc. cultural elements are shaped and diversified according to the perception of each society. This variety is seen in different regions. One of these regions is Rize province, located in the Black Sea Region. It is possible to come across textile products reflecting traditional and localism in Hemşin, Çamlıhemşin and Ayder in Rize. Hand knitted socks, which are among these products, attract attention with their pattern, motif and color features. Scanning method was used as a method in the study. The universe of the research is the product design features of hand knit socks in Rize, while the sample of the research is 47 çalıklı technique hand knit socks which are found in Hemşin and Çamlıhemşin. The aim of this study is to examine the patterning technique, motif and color properties of Hemşin, Çamlıhemşin socks in terms of design features. It is understood that the socks samples examined within the scope of the study have 4 different motif features as vegetative, geometric, figured and symbolic. Generally, white color is preferred as the ground color and vivid and warm colors are preferred for the motifs.

Keywords: Culture, design, textile design, motif, color